

AUDITORÍA, COMITÉS DE AUDITORÍA E NEUTRALIDADE NA INFORMACIÓN NARRATIVA

MARÍA ROSARIO BABÍO ARCAÏ / ÓSCAR SUÁREZ FERNÁNDEZ / ROSARIO VIDAL LOPO
Universidade de Santiago de Compostela

RECIBIDO: 22 de febreiro de 2013 / ACEPTADO: 4 de abril de 2013

Resumo: O obxectivo deste traballo é a análise da implicación do auditor e do comité de auditoría na revisión da información narrativa. Utilizando como medida da calidade o ton da información histórica e de carácter financeiro contida no informe de xestión, estudamos a súa relación con determinadas características que a investigación previa identificou como determinantes da calidade da auditoría externa e da efectividade do comité de auditoría nas súas tarefas de supervisión da información. Os nosos resultados apuntan a unha falta de obxectividade na información que a actividade de auditores e comités non contribúe a corrixir. Unicamente resulta significativa a medida relativa ao grao de esforzo do auditor, que se relaciona positivamente cunha maior neutralidade, mentres que a duración da relación cliente-firma de auditoría e a prestación de servizos adicionais polo auditor, aínda que non significativamente, se relacionan negativamente coa calidade da información. Nin a presenza de independentes no comité de auditoría nin o seu grao de actividade mostran relación coa neutralidade da información.

Palabras clave: Información narrativa / Xestión da impresión / Ton / Auditoría / Comité de auditoría.

Audit, Audit Committees and Narrative Reporting Bias

Abstract: The purpose of this study is to examine the rol of auditors and audit committees in the revision of narrative information. Using the tone of financial historical information contained in the Management Commentary as a measure of its quality, we study its relationship with certain characteristics which previous research has identified as determinants of audit quality and audit committees' effectiveness in disclosure supervision. Our results indicate the presence of bias in the report that is not corrected by auditor or committees. The only outstanding result is auditor' effort which is related positively to neutrality on tone, while audit tenure and non audit services, although not significantly are negatively related. Neither the independence nor the meeting frequency of the audit committee show any relationship with this measure of the quality of the information.

Keywords: Narrative reporting / Impression management / Tone / Audit / Audit committee.

1. INTRODUCCIÓN

A crise económica agudizou o debate sobre a calidade e a credibilidade da información empresarial, e sobre o papel desempeñado polo auditor e por outros mecanismos de goberno corporativo cuxa función é a supervisión do proceso de elaboración de información na empresa.

No contexto actual, destaca a existencia dun alto grao de acordo acerca da insuficiencia dos estados contables tradicionais para representar adecuadamente as múltiples dimensións do valor da empresa e sobre a necesidade de complementar tales estados con outro tipo de datos cualitativos, previsionais ou non financeiros.

Así, a chamada información narrativa, denominación xenericamente utilizada para facer referencia aos distintos informes nos que se recollen estes datos complementarios, foi crescendo en importancia nos últimos anos, chegando a representar unha parte moi substancial do informe anual.

Aínda que a presentación de moitas destas informacións é voluntaria, certos informes foron engadidos ás obrigas informativas pola lexislación. Este é o caso daqueles que teñen como finalidade proporcionar a visión da dirección acerca da situación e das perspectivas da empresa, o que se correspondería en España co denominado *Informe de xestión*, de presentación obrigatoria para aquelas empresas que utilizan o modelo normal de balance.

Porén, aínda que se trata dun documento de presentación obrigatoria, os requirimentos relativos ao seu contido son escasos¹, o que na práctica supón a posibilidade dunha ampla variedade tanto na temática como na extensión da información recollida nel. A elevada discrecionalidade da dirección, permitida pola escasa regulación, favorece un comportamento oportunista que, a través da selección das noticias ou da súa forma de presentación, pode introducir importantes desvíos nos datos e alterar as percepcións dos usuarios acerca da empresa.

A importancia atribuída a esta información e á súa credibilidade orixinou discusións acerca de cal debe ser o papel do auditor con respecto ao informe da dirección e, así, sobre a posible necesidade de ampliar a súa implicación actual, limitada á comprobación da súa consistencia coa contida nos estados financeiros auditados (Cohen *et al.*, 2007; Fraser *et al.*, 2010; Mock *et al.*, 2012). Tamén recentemente, o International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB, 2012) puxo en marcha un proceso para a revisión da norma ISA 720². A proposta, actualmente en fase de recepción de comentarios, formula a extensión das responsabilidades do auditor, que debería considerar a consistencia destes documentos cos estados financeiros e, ademais, co coñecemento da empresa e da súa contorna adquirida no curso da auditoría, co fin de determinar se conteñen información incorrecta, non razoable ou inapropiada, ou se a través da súa forma de presentación se omiten ou escurecen informacións.

Este traballo ten como obxectivo contribuir ao establecemento de bases para esas discusións, analizando a relación existente entre a auditoría e a calidade da información recollida no informe de xestión, que medimos a través da consistencia do seu ton con indicadores da súa actuación derivados dos estados financeiros. Consideramos, así mesmo, a posible influencia sobre a calidade do informe do comité de auditoría, en tanto que este órgano se ocupa, por delegación do consello, da supervisión da información e do proceso de auditoría.

1 As diferenzas entre as empresas imposibilitaron unha regulación estrita do seu contido e así, aínda que se mencionan obrigas informativas concretas en determinadas circunstancias ou con respecto a algunha operación particular, os requirimentos de corte máis xeral (exposición da situación, evolución previsible, tendencias, indicadores, riscos que poidan afectar...) teñen un carácter moi amplo.

2 *The Auditor's Responsibilities Relating to Other Information in Documents Containing or Accompanying Audited Financial Statements and the Auditor's Report Thereon*. O prazo para a recepción de propostas sobre o borrador finaliza en marzo de 2013.

Os resultados obtidos mostran o que parece un escaso grao de atención ao contido do informe de xestión. Por un lado, o estudo do ton pon de manifesto a existencia de inconsistencias coa información recollida nos estados financeiros que indican a existencia dunha tendencia cara ao optimismo. Por outro, das distintas características consideradas, e que a investigación previa identificou como relacionadas coa calidade da auditoría e coa efectividade na actuación do comité, unicamente o esforzo de auditoría presenta unha relación significativa e positiva coa neutralidade da información. En conxunto estes resultados indican a necesidade de actuacións tendentes a reforzar a calidade e a credibilidade da información narrativa.

Este artigo estrutúrase da seguinte maneira. Tras esta introdución, na sección 2 fórmase o problema de manipulación asociado á presentación de información narrativa e realízase unha revisión sintética da investigación que se preocupou de determinar a súa existencia. Na sección 3 recóllese a formulación das hipóteses por contrastar, baseadas na revisión da investigación previa sobre o efecto da calidade da auditoría e da composición e da actividade do comité de auditoría sobre a calidade da información contable. Pola súa parte, na sección 4 trátase o deseño e a metodoloxía da investigación, mentres que nas seccións 5 e 6 se presentan, respectivamente, os resultados obtidos e a análise de robustez realizada. Finalmente, na sección 7 preséntanse as principais conclusións.

2. INFORMACIÓN NARRATIVA E MANIPULACIÓN

Xeralmente, acéptase a idea de que existen incentivos económicos e sociais para que a dirección manteña un comportamento egoísta na elaboración dos informes anuais, levando a cabo o que Revsine (1991) denomina “representación financeira selectiva”. Asímesse que os directivos actúan, para maximizar a súa utilidade, explotando a asimetría informativa co obxectivo de enganar os usuarios acerca da situación financeira e das perspectivas da empresa (Merkl-Davies, Brennan e McLeay, 2011), actitude que se ve favorecida pola existencia de normas flexibles que facilitan ese comportamento oportunista (Jensen e Meckling, 1976).

Aínda que a maior parte da investigación sobre estas actuacións se focalizou nos estados contables cuantitativos, non é este o único campo no que as prácticas de alteración da información poden estar presentes. A información narrativa, tanto no informe de xestión coma noutros documentos da súa mesma natureza, tamén pode ser obxecto de prácticas de manipulación, e o seu contido e formato de presentación pode ser aproveitado pola dirección da empresa de maneira oportunista para influír nas percepcións dos usuarios da información co obxectivo de alcanzar ou de manter unha determinada imaxe. Como sinala Jones (1996, p. 42) “*é probable que a información narrativa sexa utilizada pola dirección para ofrecer unha máis favorable impresión da actuación que a que está xustificada*”.

A investigación que no campo contable trata da manipulación da información narrativa fundaméntase no que en psicoloxía se denomina *xestión da información*

narrativa ou *impression management*, que ten as súas bases no traballo de Goffman (1959). Este campo de investigación preocúpase do proceso polo que os individuos intentan controlar a imaxe que os demais teñen deles modificando a súa imaxe ou identidade para influír nas percepcións doutros, dos que se espera alcanzar determinados beneficios. A aplicación ao estudo do comportamento dos xestores das empresas na elaboración deste tipo de información inclúe tanto o estudo do propio texto como a utilización de gráficos e de fotografías que a acompañan.

O comportamento oportunista pode ter efectos sobre a neutralidade do documento, é dicir, sobre a súa obxectividade e fiabilidade. A selección de información que revelar ou a súa forma de presentación, realizando ou remarcando as noticias positivas e escurecendo as negativas, son posibles estratexias que introducen certa falta de obxectividade no informe (Merkl-Davies e Brennan, 2007), e que poden ocasionar erros na toma de decisións dos usuarios afectando, particularmente, aos investidores menos experimentados ou con escasos coñecementos contables (Fraser *et al.*, 2010).

A preocupación pola imparcialidade da información narrativa e dos seus posibles efectos reflíctese na recomendacións ou guías de elaboración dos informes da dirección realizadas por diferentes organismos reguladores (IOSCO, 2003; SEC, 2003; ASB, 2005; IASB, 2010), que insisten na necesidade de que a dirección da compañía realice unha análise obxectiva da actuación da empresa e que proporcione unha explicación equilibrada dos resultados, tanto das boas como das malas noticias.

Non obstante, a pesar destas recomendacións, as revisións e os informes realizados sobre o contido da información publicada poñen de manifesto deficiencias importantes nesta, destacando, ademais da escaseza de certo tipo de datos e de lagoas na presentación de información, as dúbidas acerca da neutralidade da información e, en consecuencia, a necesidade de contar con información máis oportuna e verificada. Os entrevistados sinalan a existencia dun exceso de material promocional e un desequilibrio entre as boas e as malas noticias que, xunto coa existencia de énfase nas máis positivas, apunta cara a unha análise non neutral da situación da empresa (FRC, 2009; ACCA, 2012; Guirdharry, Simonova e Lefebvre, 2011).

Aínda que en parte pode atribuírse a unha tendencia natural do ser humano (Hildebrant e Snyder, 1981), polo xeral asúmese que a existencia de desvío cara ao optimismo está relacionada cunha actuación consciente da dirección destinada a influenciar as percepcións dos lectores, que pode estar, ou non, xustificada polo obxectivo de comunicar información relevante.

Así, algúns traballos mostran a existencia dunha relación entre o ton e diversas medidas da situación ou da actuación futura (Frazier, Ingram e Tennyson, 1984; Smith e Taffler, 2000). Porén, son máis numerosos os estudos que atribúen o cariz optimista na información a unha estratexia de manipulación que buscaría disimular as malas noticias e realzar as boas, utilizando, polo tanto, un ton inxustificadamente positivo. A consecuencia destas actuacións é unha falta de neutralidade

que foi detectada no estudo do ton dos informes da dirección (Sydserff e Weetman, 2002; Rutherford, 2005) e, así mesmo, noutra información narrativa como, por exemplo, a carta do presidente (Clatworthy e Jones, 2003), os informes de carácter ambiental (Neu, Warsame e Pedwell, 1998; Cho, Roberts e Patten, 2010) ou os comunicados de prensa (Davis e Tama-Sweet, 2008; García Osma e Guillamón Saorín, 2011).

Ademais da existencia da falta de obxectividade na información, a investigación puxo en evidencia a influencia do ton sobre as decisións dos usuarios. Tamén sobre a base de informacións diversas, son varios os traballos que demostran a existencia dunha relación entre o ton optimista ou pesimista e as variacións no valor dos títulos ou na súa volatilidade (Lang e Lundholm, 2000; Engelberg, 2008; Feldman *et al.*, 2009; Li, 2010), o que pon de manifesto o posible interese no uso do ton con motivos manipuladores e, particularmente, para escurecer as malas noticias, idea que resulta dos maiores efectos, atribuídos á súa superior credibilidade, da información negativa (Hoskin, Hughes e Ricks, 1986; Sadique e Veeraghavan, 2008; Kothari, Xu e Short, 2009).

3. OS EFECTOS DA AUDITORÍA E DO COMITÉ DE AUDITORÍA SOBRE A CALIDADE DA INFORMACIÓN NARRATIVA: HIPÓTESES

A raíz sobre todo dos escándalos corporativos que tiveron lugar nos primeiros anos deste século, e como consecuencia da preocupación por restaurar a confianza dos investidores, son numerosos os estudos que tratan de analizar a contribución da auditoría ou dos comités de auditoría á obtención dunha maior calidade da información empresarial.

Os efectos destes mecanismos foron analizados vinculando, fundamentalmente, a presenza de síntomas de manipulación de resultados ou a existencia de rectificacións da información, como consecuencia de erros ou irregularidades contables, con diversas aproximacións ao desempeño dun traballo de calidade por auditores e comités. Noutras ocasións, a ausencia de manipulación ou de erros establécese como medida da propia calidade da auditoría, que é relacionada con circunstancias ou características do auditor ou dos comités de auditoría, que se supón que determinan unha mellor actuación destes.

Entre os diferentes traballos son escasos os relativos a informacións alleas aos estados financeiros tradicionais e, polo xeral, cando existen refírense á influencia do auditor ou do comité de auditoría na realización dun maior esforzo divulgativo, influencia que é analizada en conxunción con outras características da empresa que se consideran posibles determinantes da política de revelación. Poderíamos englobar neste grupo tanto aqueles traballos que analizan a presentación de información voluntaria en xeral, como outros referidos a temáticas máis concretas (información previsional, sobre riscos, sobre goberno corporativo). Ata onde chega o noso coñecemento, o papel disuasorio destes mecanismos polo que respecta á existencia dunha certa falta de neutralidade na información analizouse

unicamente en relación coa elaboración de prognósticos (McConomy, 1998; Clarkson, 2000; Karamanou e Vafeas, 2005; Hartnett, 2006) e, máis recentemente, con respecto á divulgación de información sobre riscos (Zhang e Taylor, 2011; El-zahar e Hussainey, 2012). Con todo, a pesar da falta de antecedentes directos, consideramos que os efectos positivos que a investigación contable demostrou con respecto a outras informacións puideran tamén producirse en relación coa neutralidade no ton do informe.

O auditor debe analizar a consistencia do informe de xestión coa información nos estados financeiros, e un ton inxustificadamente optimista nas explicacións relativas á actuación financeira da empresa, non relacionado cos resultados alcanzados, implica unha inconsistencia do informe de xestión cos estados financeiros que debería ser detectada e ser obxecto de consideración tanto polo auditor como polo comité de auditoría.

Polo tanto, no que segue, e apoiándonos na investigación previa, formulamos as hipóteses que cómpre contrastar.

3.1. A CALIDADE DA AUDITORÍA

Como sinala DeAngelo (1981), a calidade do traballo de auditoría depende do grao de presenza dos factores que a compoñen: a competencia e a independencia do auditor. Aínda que un considerable número de traballos³ se aproxima á medida da calidade da auditoría a través da consideración única do tamaño da firma auditora⁴, dentro da mesma firma poden existir diferentes niveis de calidade dos distintos encargos, polo que un estudo máis profundo esixe a utilización de medidas particularizadas que traten de reflectir a contribución á calidade do traballo do auditor do seu nivel de independencia, da súa experiencia ou do grao de esforzo realizado.

Neste sentido, as nosas hipóteses toman en consideración a contía da remuneración percibida polos traballos de auditoría, a importancia da prestación de servizos adicionais e a duración da relación entre a empresa e a firma de auditoría.

3.1.1. A remuneración dos traballos de auditoría

Os honorarios do auditor poden ser considerados indicativos do grao de esforzo desenvolvido e/ou da competencia e especialización do auditor, factores todos

3 Aínda que os resultados non sempre apuntan na mesma dirección. Algúns estudos demostran efectivamente que a calidade do traballo serve como limitador desas prácticas (Becker *et al.*, 1998; Francis, Maydew e Sparks, 1999; Lin, Li e Yang, 2006), pero outros non (Petroni e Beasley, 1996; Bédard, Marrakchi e Chouteau, 2004; Davidson, Goodwin-Stewart e Kent, 2005).

4 Entendendo que as máis grandes proverán servizos de maior calidade determinados tanto polos recursos existentes e pola superior independencia que proporciona o máis elevado número de clientes como pola presenza de maiores incentivos asociados á posible perda de reputación derivada de actuacións deficientes.

dos que podería esperarse unha relación positiva coa calidade da auditoría e, en consecuencia, da información.

Os resultados da investigación empírica confirman esa relación. Así, Caramanis e Lennox (2008) demostran que a calidade da información financeira, medida a través da calidade das ganancias, é máis alta cando os auditores exercen un maior esforzo, medido a través do número de horas traballadas. Pola súa parte, Ettredge, Li e Emeigh (2011) e Chen *et al.* (2011) mostran a influencia do esforzo na calidade da información ao atopar unha maior incidencia de erros e xestión de resultados asociados á diminución de honorarios en resposta á presión exercida sobre as firmas auditoras durante os anos de crise económica. Os resultados de Balsam, Krishnan e Yang (2003), de Dunn e Mayhew (2004) e de Reichtel e Wang (2010) confirman, así mesmo, a relación entre a calidade da información e o grao de especialización na industria do auditor.

En liña con estes resultados esperamos que o maior esforzo de auditoría implique unha maior calidade da información recollida no informe de xestión, polo que formulamos a primeira hipótese así (H1): *existe unha relación negativa entre a contía dos honorarios do auditor e a ausencia de neutralidade no informe de xestión.*

3.1.2. A prestación de servizos adicionais

A prestación de servizos adicionais polo auditor é unha das cuestións que maior grao de debate suscitou como consecuencia dos seus potenciais efectos, tanto positivos coma negativos, sobre a calidade do traballo.

Así, fronte aos posibles prexuízos que a percepción de honorarios por estes servizos pode ocasionar na independencia do auditor (DeAngelo, 1981), argumentouse que a súa prestación incrementa o coñecemento do auditor acerca da empresa e facilita o seu traballo, contribuíndo a formar unha mellor opinión (Arruñada, 1999).

Os resultados da investigación empírica, aínda que non permiten concluír acerca da deterioración da independencia como consecuencia da prestación conxunta doutros servizos (Beattie e Fernley, 2002), apuntan cara á existencia dunha relación positiva entre a importancia do peso relativo da súa remuneración sobre o total percibido polo auditor e a manipulación dos resultados da empresa ou da súa menor calidade (Lin e Hwang, 2010; Habib, 2012).

Así, aínda considerando os potenciais efectos positivos que o maior coñecemento do negocio puidera ter no xuízo sobre a información narrativa, os resultados da investigación previa lévannos a formular como segunda hipótese (H2): *existe unha relación positiva entre a importancia da prestación de servizos adicionais e a ausencia de neutralidade no informe de xestión.*

3.1.3. A duración da relación empresa/auditor

A investigación previa considerou, así mesmo, a posible existencia de relacións entre a calidade da auditoría e a duración da relación entre empresa e firma audi-

tora cuxo signo, tamén neste caso, depende da consideración desa duración como medida ben da independencia, ben da experiencia do auditor.

A posibilidade de que unha relación prolongada supoña o establecemento de conexións e vínculos persoais que deriven nunha deterioración da independencia do auditor implicaría unha relación negativa coa calidade informativa, mentres que cando se considera que a maior duración implica o crecemento da experiencia do auditor, cuxo coñecemento da empresa melloraría ao longo do tempo, o signo esperado é positivo.

Os resultados da investigación apuntan en maior grao á confirmación da segunda das hipóteses, indicando que os beneficios derivados da maior experiencia e coñecementos superan os posibles efectos negativos sobre a independencia. Así, son varios os estudos que demostran que a xestión de resultados é máis habitual nos primeiros anos da relación do auditor coa empresa⁵ (Johnson, Khurana e Reynolds, 2002; Myers, Myers e Omer, 2003; Ghosh e Moon, 2005), mentres que non se atopou evidencia de que as consecuencias dunha longa duración sexan prexudiciais para a calidade (Carcello e Nagy, 2004).

Tendo en conta estes resultados, no noso traballo asumimos que unha maior duración da relación implica un maior coñecemento da empresa e favorece a calidade da información, polo que formulamos a terceira hipótese na forma (H3): *existe unha relación negativa entre a duración da relación empresa-auditor e a ausencia de neutralidade no informe de xestión.*

3.2. A EFECTIVIDADE DO COMITÉ DE AUDITORÍA

O papel desempeñado polo comité de auditoría en relación coa cantidade e coa calidade da información divulgada tamén deu lugar a un importante esforzo investigador.

Aínda que os traballos máis temperáns (Dechow, Sloan e Sweeny, 1996; McMullen e Raghunandan, 1996) analizan a repercusión sobre a calidade informativa da existencia do comité, por si soa esta existencia non garante unha supervisión efectiva, o que fai necesario, tamén en relación con este mecanismo de goberno, considerar características como a independencia dos seus membros ou o nivel de esforzo realizado, susceptibles de orixinar unha maior eficacia na consecución dos seus fins. En consecuencia, as nosas hipóteses refírense ao efecto sobre a calidade da información do grao de independencia do comité e da frecuencia das súas reunións.

3.2.1. O grao de independencia do comité de auditoría

A presenza de independentes no comité determina a posibilidade dunha actuación libre da influencia da dirección, o que favorece a función supervisora e

⁵ O que podería ser atribuíble tanto a carencias de experiencia como de independencia, que tamén pode verse prexudicada nos primeiros anos da relación como consecuencia da presión que exerce sobre o auditor o desexo de reter un novo cliente.

contribúe a frear a manipulación. Desta forma, redúcese a asimetría informativa, protexendo os accionistas e diminuindo a necesidade de intervención reguladora.

A investigación empírica contribúe a referendar esta idea. Así, a independencia do comité relaciónase negativamente coa fraude (Beasley *et al.*, 2000) e coa presenza de remuneracións anormais⁶ (Klein, 2002; García Meca e Sánchez Ballesta, 2009), e en forma positiva cunha menor incidencia de erros e posteriores rectificacións (Abbott, Parker e Peters, 2004). Outros traballos atoparon unha relación tamén positiva entre a independencia e a divulgación de información narrativa escasamente regulada e, polo tanto, suxeita en maior grao a comportamentos oportunistas como, por exemplo, a relativa ao capital intelectual (Li, Mangena e Pike, 2012) ou sobre riscos (Zhang e Taylor, 2011).

En consecuencia, tamén nun contexto de escasa regulación como é o da información narrativa, entendendo que a independencia do comité contribuiría a unha supervisión máis efectiva, formulamos a cuarta hipótese da seguinte forma (H4): *existe unha relación negativa entre o grao de independencia do comité de auditoría e a ausencia de neutralidade no informe de xestión.*

3.2.2. A frecuencia das reunións do comité de auditoría

A frecuencia das reunións pode ser considerada un indicador do tempo que os membros do comité de auditoría dedican aos procesos de revisión da información e de supervisión dos traballos de auditoría e, polo tanto, da súa dilixencia e efectividade.

Os efectos da frecuencia das reunións sobre a divulgación son corroborados por investigacións como, entre outras, as realizadas por Allegrini e Greco (2013) sobre a cantidade de información voluntaria publicada; por Li, Mangena e Pike (2012) en relación coa información relativa ao capital intelectual; ou por Karamanou e Vafeas (2005) e por O'Sullivan, Percy e Stewart (2008), quen atopan unha asociación entre o número de reunións do comité de auditoría e a probabilidade de publicación de prognósticos de beneficios.

Ademais, Karamanou e Vafeas (2005) comprobaban a maior forza da asociación cando o prognóstico implica malas noticias, o que pode interpretarse como unha contribución do comité á imparcialidade da información. Este tipo de influencia obsérvase tamén no traballo de Hoitash e Bédard (2009), onde se demostra que a frecuencia das reunións si se asocia cunha maior comunicación de debilidades no control interno.

Polo que respecta á calidade da información, algúns traballos puxeron de manifesto a existencia de relacións de signo negativo entre a frecuencia das reunións e a presenza de problemas na información, como a realización de rectificacións

⁶ Estas conclusións non son corroboradas por traballos realizados na contorna española, que atopan que a independencia do comité non se relaciona coa calidade da información (Monterrey e Sánchez Segura, 2008), ou que o fai de forma pouco significativa (Pucheta Martínez e De Fuentes, 2007).

(McMullen e Raghunandan, 1996) ou a xestión de resultados (Cornett, McNutt e Tehranian, 2009).

No noso traballo asumimos que a frecuencia das reunións mellora a supervisión da información e, en consecuencia, formulamos a quinta hipótese da seguinte maneira (H5): *existe unha relación negativa entre a frecuencia das reunións do comité de auditoría e a ausencia de neutralidade no informe de xestión.*

4. DESEÑO E METODOLOXÍA DA INVESTIGACIÓN

4.1. DATOS

A poboación obxecto de estudo está constituída polo conxunto de empresas que forman parte do Índice Xeral da Bolsa de Madrid durante os exercicios económicos 2007, 2008 e 2009⁷.

Non consideramos as entidades financeiras, de seguros e de investimentos, xa que estas teñen unha lexislación específica no tocante aos requirimentos informativos. Tamén excluímos aquelas empresas que non elaboran contas anuais consolidadas nin informe de xestión consolidado, pois este é o documento de información narrativa obxecto de estudo.

Para realizarmos a análise da neutralidade da información financeira histórica incluída no informe de xestión, analizamos se o ton desa información garda coherencia co desempeño que tivo a empresa no último exercicio económico, e que se ve reflectido nas magnitudes contables. Por ese motivo, seleccionamos aquelas empresas que viron diminuídas con respecto ao exercicio anterior cando menos tres de cinco magnitudes financeiras clave: o importe neto da cifra de negocios, o *EBITDA*⁸, o beneficio neto, a rendibilidade financeira e o fluxo de tesourería de explotación. A mostra final está formada por 153 empresas cotizadas que entre os anos 2007 e 2009 sufriron un empeoramento nas magnitudes relacionadas co seu funcionamento.

4.2.A MEDIDA DA NEUTRALIDADE DA INFORMACIÓN NARRATIVA

Como xa se sinalou na sección 2, a información narrativa é obxecto de críticas por parte dos usuarios debido á aparente falta de neutralidade, que se manifesta nunha tendencia cara ao optimismo no seu contido. En consecuencia, para obter unha medida de neutralidade decidimos considerar o ton do informe de xestión, que será comparado coa medida de actuación determinada polos resultados financeiros da empresa para verificar a súa concordancia.

⁷ As empresas cotizadas nun mercado de valores non só presentan unha maior preocupación pola divulgación de información que vai máis alá das esixencias recollidas na lexislación mercantil, senón que tamén ten maiores incentivos para xestionar a súa imaxe a través da información que divulgan, tal e como afirma Aerts (2005).

⁸ Acrónimo en inglés de *Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation, and Amortization* (beneficio antes de xuros, impostos, depreciacións e amortizacións).

A análise do ton dun documento realízase normalmente calculando a frecuencia de aparición dunha serie de palabras que son representativas do optimismo ou do pesimismo existente nes informes. Aínda que a maioría dos traballos sobre a análise do ton optimista/pesimista da información narrativa das empresas se basean en listaxes de palabras xeneralistas, é dicir, non adaptadas á linguaxe financeira⁹, Henry (2006) demostrou que esas listas clasifican mal os textos de carácter financeiro¹⁰ e elaborou unha listaxe específica para determinar o ton da información narrativa das compañías, composta por 105 palabras clave positivas e 85 negativas. Para o noso traballo, baseándonos na listaxe de Henry (2006), elaboramos unha lista de palabras clave en español que completamos coa inclusión de vocábulos extraídos dos propios informes de xestión analizados. A listaxe final utilizada está composta por 1.081 palabras (544 positivas e 537 negativas)¹¹.

Os informes de xestión consolidados das empresas que forman a nosa mostra obtivéronse da páxina web da Comisión Nacional do Mercado de Valores (CNMV) en formato PDF. Para realizar o recuento das palabras clave existentes nes informes, transformámoslos a formato Word co programa informático ABBY PDF Transformer 2.0. A continuación, depuráronse os documentos, eliminando as táboas e as gráficas. No recuento de palabras clave utilizamos o programa Word List Expert¹².

Ao igual que en traballos anteriores (Uang *et al.*, 2006; Henry e Leone, 2009), medimos o ton dos informes de xestión tendo en conta o número de palabras positivas que transmiten optimismo e o de palabras negativas que transmiten pesimismo, elaborando o seguinte índice de ton:

$$\text{Índice ton} = \frac{\text{Palabras positivas} - \text{Palabras negativas}}{\text{Palabras positivas} + \text{Palabras negativas}}$$

O ton será máis optimista canto máis próximo a 1 estea o resultado do cálculo, e máis pesimista cando estea máis próximo a -1¹³.

Tras a obtención do índice de ton, clasificamos as compañías da mostra en dous grupos. Por un lado, as empresas nas que o ton da información financeira in-

9 Como o *Harvard Psychosocial Dictionary*, que ten 77 categorías de palabras, unha delas é a pesimista; ou o programa informático DICTION, que inclúe unha listaxe de 10.000 palabras separadas en 33 dicionarios diferentes: tenacidade, realismo, familiaridade...

10 Por exemplo, a palabra *deterioración* non ten un sentido necesariamente negativo nun contexto financeiro, aínda que si o ten nun contexto xeral.

11 Para asegurar a robustez da medida do ton, realizamos a análise baseándonos noutra listaxe máis ampla de palabras clave (598 palabras positivas e 592 negativas) e introducindo palabras positivas e negativas que poden ter un significado diferente segundo o contexto da frase como, por exemplo, *descenso* ou *crecemento*, obtendo os mesmos resultados.

12 A investigación previa sobre a materia utiliza programas similares, como o DICTION (Demers e Vega, 2010) e o General Inquirer (Engelberg, 2008; Kothari, Xu e Short, 2009).

13 A aquelas compañías cuxa información analizada non teña nin palabras positivas nin negativas asígnaselle ao seu índice un valor 0, ton neutral.

cluída no informe de xestión non se corresponde co desempeño obtido e que, polo tanto, ao noso xuízo, presentan información parcial; neste grupo incluimos aquelas empresas que teñen un índice de ton superior ao índice de ton medio (0,191): a estas empresas asignámoslle o valor 1. E por outro lado, aquelas empresas nas que o ton da información financeira do informe de xestión é acorde coa situación da empresa e que, polo tanto, consideramos neutrais na presentación da súa información: a este conxunto de empresas asignámoslle o valor 0¹⁴.

Das empresas analizadas, 50 son claramente parciais no ton¹⁵ –valor 1– e 66 son neutrais –valor 0–. Na táboa 1 pode observarse a clasificación das empresas que forman a mostra en empresas neutrais e non neutrais en función do seu índice de ton. Observamos que o índice de ton medio para as empresas consideradas non neutrais é de 0,572, sendo claramente positivo. Tamén podemos observar que o ton das empresas consideradas neutrais na súa información narrativa ascende a -0,536, sendo significativamente distinto de cero. Á súa vez, podemos constatar, a través da diferenza de medias entrambos os dous índices de ton, que existe unha diferenza significativa entre o ton dos dous grupos de empresas.

Táboa 1.- Mostra de empresas e diferenzas no ton

Índice de ton	Empresas neutrais (valor 0)	Empresas non neutrais (valor 1)	Diferenza de medias (significación <i>t</i> -test)
Número de empresas	66 (57%)	50 (43%)	
Media	-0,537	0,572	0,000
Desviación típica	0,328	0,323	
Diferenza de cero (Signif. <i>t</i> -test)	0,000	0,000	

FONTE: Elaboración propia.

4.3. VARIABLES EXPLICATIVAS E VARIABLES DE CONTROL

As variables seleccionadas para analizar ata que punto a calidade da información narrativa, medida a través da súa neutralidade, está influenciada polo proceso de auditoría son as seguintes: a remuneración dos traballos de auditoría, a prestación de servizos adicionais e a duración da relación entre o auditor e a empresa.

Ante a imposibilidade de obter datos acerca do número de horas que o auditor lle dedicou a cada traballo de auditoría, utilizamos como medida do esforzo reali-

¹⁴ Considérase que unha compañía é parcial na selección de noticias se ten un ton/índice de noticias financeiras superior á media do exercicio, obtendo cando menos tres resultados financeiros desfavorables dos cinco resultados financeiros clave; considérase obxectiva se obtendo cando menos tres resultados financeiros desfavorables dos cinco resultados financeiros clave, ten un índice ton/noticias menor de 0.

¹⁵ Da mostra inicial de 153 empresas descartáronse 37 empresas cuxo índice de ton era superior a 0 pero inferior ao índice de ton medio (0,191), por estimar que o seu índice de ton non é o suficientemente elevado como para considerar que os seus administradores non foron neutrais na elaboración da información.

zados polos auditores os honorarios que percibiron polos traballos de auditoría, cuxo cálculo debe basearse no orzamento en horas para cada encargo, dividido polo logaritmo neperiano do activo total da empresa auditada a final de exercicio (*REM.AUD*), posto que a remuneración percibida polos auditores está determinada, entre outros aspectos, polo tamaño do cliente e pola complexidade dos seus negocios.

Son numerosos os traballos que analizaron o efecto que a percepción de honorarios por prestación de servizos diferentes aos de auditoría pode ter sobre a calidade da auditoría ou da información presentada polas empresas, utilizando para iso diferentes medidas como o importe dos honorarios percibidos por outros servizos, o logaritmo neperiano deses honorarios, ou a ratio que calcula a importancia deses honorarios respecto do importe total de remuneracións que recibiu o auditor desa empresa, ou respecto do importe que recibiu o auditor polo traballo de auditoría que realizou. No noso traballo utilizamos a ratio honorarios percibidos por servizos diferentes á auditoría de contas anuais respecto dos honorarios derivados dos servizos de auditoría (*REM.NAUD*).

A duración da relación empresa/auditor é un dos aspectos que máis tratou a literatura relativa á calidade da auditoría, coa finalidade de determinar se a rotación das firmas de auditoría ou dos socios responsables dos encargos ten un efecto positivo ou negativo no traballo dos auditores. Na investigación contable utilizáronse diferentes medidas desta variable. Así, traballos como o de Ruiz Barbadiño *et al.* (2004) ou o de Davis, Soo e Trompeter (2009) miden a duración da relación utilizando o número de anos que o auditor estivo traballando na empresa. Outros traballos como os de Johnson, Khurana e Reynolds (2002), Carcello e Nagy (2004) ou Uang *et al.* (2006) utilizan variables dicotómicas que tratan de determinar se houbo cambio de auditor no último ou nos últimos anos e, polo tanto, se a duración do contrato é curta e/ou se a relación supera un número de anos a partir do que se considera longa. No noso traballo utilizamos como medida da experiencia do auditor unha variable dicotómica que toma valor 1 se o socio responsable da auditoría leva máis de tres anos na empresa, e 0 se leva tres ou menos anos (*DUR.AUD*).

Para analizarmos o impacto do comité de auditoría na calidade da información narrativa proporcionada polas empresas, utilizamos dúas variables relacionadas coa súa eficacia: a independencia do comité de auditoría e o número de reunións celebradas por este.

As recomendacións das distintas comisións que analizaron fórmulas para reforzar o goberno das empresas propuxeron a existencia de independentes dentro do comité de auditoría como unha medida que podería mellorar a capacidade de supervisión destes comités. En España, a Lei do mercado de valores establece na disposición adicional décimo oitava que cando menos un dos membros do comité de auditoría será independente, mentres que o *Código unificado de buen gobierno*, do ano 2006, recomenda que o presidente do comité de auditoría sexa independente. Cuantificamos a independencia do comité de auditoría considerando que

toma valor 1 cando un independente preside o comité de auditoría, e valor 0 para o caso contrario (*INDEP.CA*).

O esforzo dedicado polos comités de auditoría aos labores de supervisión foi unha variable considerada en diferentes traballos que pretenderon analizar o efecto deses comités sobre a calidade da información e que se cuantificou en moitos casos (Karamanou e Vafeas, 2005; Pucheta Martínez e De Fuentes, 2007) como o número de reunións que mantén ao ano o comité de auditoría. No noso traballo tamén utilizamos esta medida (*REUN.CA*).

Como variables de control consideramos o tamaño da empresa, as oportunidades de crecemento e a porcentaxe de participación accionarial dos xestores.

Son numerosos os estudos nos que se conclúe que o tamaño ten unha influencia na calidade da información divulgada. Na súa maioría consideran que esta relación é positiva argumentando que os custos políticos poden levar ás empresas de maior tamaño a ser máis neutrais na elaboración da súa información narrativa. Nesta liña, o estudo de Li (2010) chega á conclusión de que as empresas máis pequenas elaboran previsións máis optimistas.

Por outro lado, tamén existen diversos traballos que puxeron de manifesto que as empresas de maior tamaño elaboran información financeira menos neutral. En relación coa información narrativa, o traballo de Courtis (1998) conclúe que as empresas máis grandes dificultan a lectura dos seus informes como medio de reducir o risco de interferencia de diversos axentes económicos. Medimos esta variable como o logaritmo neperiano do total do activo a final do exercicio (*LN.ACT*).

Os incentivos para a manipulación poden ser superiores en empresas con maiores oportunidades de crecemento. Roychowdhury (2006) atopa evidencia de que as compañías con maior potencial de crecemento manipulan máis os seus resultados para alcanzar as expectativas dos analistas. No noso traballo medimos esta variable como o valor de mercado das accións ao final do exercicio entre o patrimonio neto nesa mesma data (*VM/VC*).

A participación accionarial dos xestores enténdese como medida de aliñación dos intereses de accionistas e xestores, polo que se espera que na medida en que esta participación accionarial sexa máis elevada os xestores dedicarán máis tempo á preparación da información provista pola empresa en xeral e á información narrativa en particular. Porén, se o nivel de participación accionarial é elevado, pode producirse o efecto inverso (Bergstresser e Philippon, 2006), agudizándose os problemas de axencia, xa que os xestores eluden os controis da empresa para elaborar a información en beneficio propio. Medimos esta variable considerando a porcentaxe de accións que está en mans do consello de administración (*PART.XESTORES*).

Os datos para o cálculo das variables anteriores foron extraídos da información recollida na páxina web da CNMV para as distintas empresas que conforman a nosa mostra.

5. RESULTADOS

5.1. ANÁLISE DESCRIPTIVA

A táboa 2 mostra algúns aspectos relevantes relativos á mostra analizada composta polas empresas cotizadas que durante os anos 2007, 2008 e 2009 tiveron un empeoramento na súa situación, diferenciando entre empresas neutrais e non neutrais.

Táboa 2.- Características da mostra de empresas

		Empresas neutrais (66)	Empresas non neutrais (50)
Opinión informe de auditoría	Favorable	51 (73%)	44 (88%)
	Con salvidades	15 (27%)	6 (12%)
Firma de auditoría	Catro grandes firmas de auditoría	59 (89%)	45 (90%)
	Outras	7 (11%)	5 (10%)
Parágrafo do informe de xestión	Concordancia	66 (100%)	50 (100%)
	Falta de concordancia	0	0

FONTE: Elaboración propia.

Os informes de auditoría que non presentan unha opinión favorable recollen en todos os casos, agás nun, unha salvidade por incerteza. Aínda que non se pode dicir que exista unha relación causal entre a neutralidade da información narrativa e a opinión do informe de auditoría, é posible que a maior porcentaxe de opinións con salvidades entre as empresas neutrais sexa debido a que a opinión que emiten os auditores sobre as contas anuais da empresa pode afectar ao ton da información narrativa elaborada polos administradores, principalmente se con esa opinión o auditor fai fincapé nos posibles problemas de viabilidade futura da empresa.

En ningún caso o parágrafo dedicado ao informe de xestión no informe de auditoría recolle a existencia de contradicións ou erros significativos. Nos informes presentados polas empresas non neutrais, a pesar de que a información financeira pode ser coherente coa recollida nas contas anuais, o ton optimista dos xestores en relación con esa información pode ofrecer unha imaxe distorsionada da realidade existente na empresa, que nese exercicio económico sufriu unha deterioración importante da súa situación. Este feito pode poñer de manifesto o escaso alcance do traballo do auditor no que se refire ao informe de xestión.

En relación cos auditores, podemos observar que aproximadamente o 90% das empresas que forman a mostra obxecto de estudo son auditadas por unha das grandes firmas de auditoría¹⁶. Na táboa 3 preséntanse os estatísticos descritivos das variables independentes e de control.

¹⁶ De aí que esta variable non nos sirva para analizar a influencia que pode ter na neutralidade da información narrativa a calidade da auditoría.

A remuneración dos auditores por servizos de auditoría presenta unha variabilidade moi alta, xa que, como observamos, a desviación típica é case tres veces superior á media. A remuneración obtida polos auditores de servizos diferentes aos de auditoría é de media a metade da remuneración obtida por traballos de auditoría. En relación coa experiencia dos auditores, na mostra analizada o 63% dos auditores auditaron tres ou máis anos a empresa. Se consideramos a experiencia medida en anos, observamos que o número de anos consecutivos que un auditor estivo implicado na revisión das contas da empresa é de 3,65. Os comités de auditoría, na súa gran maioría –nun 75% (0,75 sobre 1)–, están presididos por un conselleiro independente e reúnen unha media de seis veces por exercicio (5,95).

A táboa 4 mostra as correlacións de Pearson entre as variables independentes e de control que son continuas. O número de reunións do comité de auditoría está fortemente relacionado co tamaño da empresa, de forma que nas empresas máis grandes os comités teñen unha maior actividade. Así mesmo, nas empresas de maior tamaño, e polo tanto máis complexas, o esforzo de auditoría é maior. Tamén observamos que nas empresas de maior tamaño o control accionarial dos xestores é menor, debido a que a súa capitalización bolsista é moi elevada.

Táboa 3.- Estatísticos descritivos

	Mínimo	Máximo	Media	Desv.típ.
<i>REM.AUD</i>	0,190	964,963	51,583	132,734
<i>REM.NAUD</i>	0	5,089	0,516	0,906
<i>DUR.AUD</i>	0	1	0,63	0,485
<i>DUR.AUD</i> (anos)	1	8	3,65	2,027
<i>IND.CA</i>	0	1	0,75	0,435
<i>REUN. CA</i>	0	13	5,95	2,395
<i>LN.ACT</i>	17,628	25,407	20,964	1,825
<i>PART.XESTORES</i>	0	99,334	26,858	28,113
<i>VM/VC</i>	-3,906	19,533	2,281	3,167

FONTE: Elaboración propia.

Táboa 4.- Correlacións

	<i>REM.AUD</i>	<i>REM.NAUD</i>	<i>REUN.CA</i>	<i>LN.ACT</i>	<i>VM/VC</i>	<i>PART.XESTORES</i>
<i>REM.AUD</i>	1	-0,115	0,343**	0,554**	0,041	-0,232*
<i>REM.NAUD</i>	-0,115	1	0,032	0,011	0,171	0,078
<i>REUN.CA</i>	0,343**	0,032	1	0,458**	-0,128	-0,110
<i>LN.ACT</i>	0,554**	0,011	0,458**	1	-0,064	-0,212*
<i>VM/VC</i>	0,041	0,171	-0,128	-0,064	1	0,037
<i>PART.XESTORES</i>	-0,232*	0,078	-0,110	-0,212*	0,037	1

*Correlación significativa ao nivel 0,05; **Correlación significativa ao nivel 0,01.

FONTE: Elaboración propia.

Comprobamos que o índice de tolerancia é en todos os casos superior a 0,10, e que o factor de inflación da varianza é inferior a 10, polo que descartamos problemas de multicolinearidade.

5.2. ANÁLISE MULTIVARIANTE

Coa finalidade de analizarmos a influencia dos mecanismos de control na calidade da información narrativa, ao ser a variable dependente unha variable dicotómica que toma valor 1 se a información financeira contida no informe de xestión non é neutral e 0 se esa información é neutral, formulamos o seguinte modelo de regresión loxístico:

$$Y = \alpha + \beta_1 \text{REM.AUD} + \beta_2 \text{REM.NAUD} + \beta_3 \text{DUR.AUD} + \beta_4 \text{IND.CA} + \beta_5 \text{REUN.CA} + \beta_6 \text{LN.ACT} + \beta_7 \text{PART.XESTORES} + \beta_8 \text{VM/VC} + \varepsilon$$

Os resultados do modelo preséntanse na táboa 5. Como podemos observar, o modelo loxístico clasifica correctamente o 67,2% dos casos. Como medidas complementarias da bondade do axuste do modelo calculáronse dous coeficientes de determinación (R^2): o de Cox e Snell e o de Nagelkerke, que tamén se recollen na táboa 5 tras os resultados da regresión.

Táboa 5.- Neutralidade da información narrativa e mecanismos de control

	B	E.T.	Wald	Sig.
REM.AUD	-0,004	0,002	3,232	0,072
REM.NAUD	0,157	0,239	0,434	0,510
DUR.AUD	0,344	0,438	0,617	0,432
IND.CA	0,593	0,504	1,383	0,240
REUN.CA	-0,012	0,096	0,015	0,903
LN.ACT	0,587	0,162	13,126	0,000
VM/VL	0,060	0,067	0,792	0,374
PART.XESTORES	0,005	0,008	0,406	0,524
Constante	-13,384	3,447	15,074	0,000
R^2 de Cox e Snell	0,150			
R^2 de Nagelkerke	0,201			
Predicións correctas	67,2%			

FONTE: Elaboración propia.

Das variables relacionadas co auditor unicamente a remuneración obtida en relación coa prestación de servizos de auditoría é relevante á hora de explicar o comportamento da variable dependente. O coeficiente negativo que presenta indica que canto maior é o esforzo dedicado polos auditores ao traballo de auditoría, menor é a presenza de desvíos na información, ou maior é a súa neutralidade, polo que podemos confirmar a hipótese $H1$.

A remuneración percibida por traballos diferentes aos de auditoría, a pesar de non ser significativa, presenta o signo esperado. Porén, a medida relativa á duración da relación entre auditor e empresa ofrece un signo contrario ao esperado, o que contradí os resultados da investigación relativa aos efectos positivos da duración da relación coa calidade da información nos estados financeiros, sendo máis

acorde coa investigación que demostra que a rotación dos socios mellora a calidade da auditoría e, por extensión, da información.

Con respecto á influencia das características do comité de auditoría, obsérvase que ningunha das variables relacionadas co goberno das empresas ten un efecto significativo na neutralidade da información narrativa. Estes resultados poden darnos a entender a escasa implicación do comité de auditoría na elaboración do informe de xestión. Traballos como o de Pucheta Martínez e De Fuentes (2007) tampouco non atoparon relación entre a independencia do comité de auditoría, ou o número de reunións que mantén este, e a probabilidade de recibir unha opinión con salvidades por incertezas e limitacións (tomada como unha medida da calidade da información financeira); ou o de Monterrey e Sánchez Segura (2008), quen analizan os efectos das actividades de goberno corporativo sobre a calidade do resultado das compañías españolas cotizadas e non atopan que ningunha variable relativa ao comité de auditoría sexa estatisticamente significativa.

En relación coas variables de control, podemos observar que existe unha relación positiva e significativa entre o tamaño das empresas e a presenza de desvíos no informe de xestión. As empresas de maior tamaño presentan un índice de ton optimista, a pesar de obter resultados desfavorables no exercicio previo; este resultado pode deberse á maior necesidade de xustificación que teñen estas empresas ao estar sometidas a un maior escrutinio.

6. ANÁLISE DE SENSIBILIDADE

Co obxecto de asegurar a robustez dos resultados obtidos, realizamos unha análise de sensibilidade escollendo como variable dependente o índice do ton, que toma valores entre -1 e 1, en función de que o ton da información sexa máis pesimista ou optimista, respectivamente.

Os resultados confirman os atopados anteriormente. Así, as empresas que obtiveron un desempeño negativo empregan un ton máis optimista na súa información sobre desempeño financeiro son aquelas cuxos auditores realizaron un menor esforzo de traballo, ademais de ser as empresas de maior tamaño. Non teñen influencia significativa sobre a variable dependente, a independencia ou a experiencia do auditor, nin as variables estudadas en relación co goberno da empresa.

Tamén verificamos se os resultados son sensibles ante medicións alternativas das variables independentes relacionadas co auditor. Desta maneira, cuantificamos a duración da relación empresa/auditor como o número de anos consecutivos que o socio da firma de auditoría estivo realizando os informes; a variable relativa á percepción de servizos adicionais cuantificámola dividindo os honorarios percibidos por estes servizos con respecto ao total de honorarios; e por último, a remuneración dos traballos de auditoría calculouse dividindo os honorarios de auditoría polo total de activos da empresa multiplicado por 100.000. Os resultados no que respecta á significatividade e ao signo dos coeficientes foron os mesmos.

7. CONCLUSIONES

Nos últimos anos realizáronse numerosas investigacións que tratan de coñecer a influencia de diferentes dimensións da calidade da auditoría sobre a información publicada pola empresa, co obxectivo de buscar respostas aos interrogantes suscitados polo debate acerca da calidade da auditoría e da información contable agudizado pola recente crise global.

Porén, a pesar da crecente importancia que presenta a información narrativa, particularmente a contida no informe de xestión, e aínda que son cada vez maiores as voces que cuestionan o papel da auditoría en relación con este informe, son escasos os traballos que avalían o papel do auditor ou do comité de auditoría como factores limitadores da elevada discrecionalidade da dirección na selección de informacións ou na forma de presentación desta información.

O noso traballo analiza a relación entre características da auditoría e do comité de auditoría, que a investigación previa determinou que inflúen na calidade informativa, sobre a falta de obxectividade no informe de xestión dunha mostra de empresas españolas. Con iso, pretendemos contribuír ao coñecemento da implicación destes mecanismos na supervisión desta información e, así, ao debate actual acerca da necesidade de introducir cambios na regulación para mellorar a credibilidade deste informe.

A través do estudo do ton da información narrativa de carácter financeiro e histórico e da súa comparación con indicadores de actuación calculados a partir dos estados financeiros auditados, detectamos a presenza de inconsistencias nos datos que en ningún caso foron postas de manifesto no parágrafo do informe de auditoría relativo ao informe de xestión.

Con respecto ás características da auditoría, unicamente a medida do esforzo, realizada a partir da consideración dos honorarios percibidos, presenta unha relación significativa e de signo negativo coa presenza de desvíos no informe, o que indica que a maior extensión ou especialización no traballo contribúen de maneira positiva á neutralidade da información. Nin a prestación de servizos adicionais nin a duración da relación auditor-empresa, variables que outros estudos atopan relacionadas coa calidade dos estados financeiros, mostran influencia neste caso.

Tampouco a independencia nin a frecuencia das reunións do comité de auditoría contribúen a mitigar o comportamento oportunista dos directivos á hora de elaborar esta información.

Aínda que as limitacións derivadas do tamaño da mostra utilizada e as correspondentes ás medidas empregadas para as variables, que a pesar de ter sido utilizadas na investigación previa poden non reflectir adecuadamente as características que tratamos de considerar, determinan que os resultados obtidos deben ser tomados con precaución, a ausencia xeral de relacións significativas lévanos a concluír que existe un escaso interese e implicación dos mecanismos de supervisión analizados en relación co contido do informe de xestión.

Estes resultados xustifican a preocupación de usuarios e organismos reguladores en canto ao contido e á credibilidade da información divulgada nestes infor-

mes, e a necesidade de novas normas ou recomendacións de actuación para auditores e comités de auditoría relativas á súa supervisión e verificación.

BIBLIOGRAFÍA

- ABBOTT, L.; PARKER, J.S.; PETERS, G.F. (2004): "Audit Committee Characteristics and Restatements", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 23 (1), pp. 69-87.
- ACCOUNTING STANDARDS BOARD (2005): *Reporting Standard 1 - Operating and Financial Review*. London: ASB.
- AERTS, W. (2005): "Picking up the Pieces: Impression Management in the Retrospective Attributional Framing of Accounting Outcomes", *Accounting, Organizations and Society*, 30 (6), pp. 493-517.
- ALLEGRI, M.; GRECO, G. (2013): "Corporate Boards, Audit Committees and Voluntary Disclosure: Evidence from Italian Listed Companies", *Journal of Management & Governance*, 17 (1), pp. 187-216.
- ARRUÑADA, B. (1999): "The Provision of Non-Audit Services by Auditors. Let The Market Evolve and Decide", *International Review of Law and Economics*, 19 (4), pp. 513-531.
- ASSOCIATION OF CHARTERED CERTIFIED ACCOUNTANTS (2012): *Re-Assessing the Value of Corporate Reporting*. London: ACCA.
- BALSAM, S.; KRISHNAN, J.; YANG, J.S. (2003): "Auditor Industry Specialization and Earnings Quality", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22 (2), pp. 71-97.
- BEASLEY, M.S.; CARCELLO, J.V.; HERMANSON, D.R.; LAPIDES, P. (2000): "Fraudulent Financial Reporting: Consideration of Industry Traits and Corporate Governance Mechanisms", *Account Horizons*, 14 (4), pp. 441-454.
- BEATTIE, V.; FEARNLEY, S. (2002): *Auditor Independence and Non-Audit Services: A Literature Review*. London: Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW).
- BECKER, C.; DEFOND, M.; JIAMBALVO, J.; SUBRAMANYAM, K. (1998): "The Effect of Audit Quality on Earnings Management", *Contemporary Accounting Research*, 15 (1), pp. 1-24.
- BÉDARD, J.; MARRAKCHI, S.; CHOUTEAU, L. (2004): "The Effect of Audit Committee Expertise, Independence, and Activity on Aggressive Earnings Management", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23 (2), pp. 13-36.
- BERGSTRESSER, D.; PHILIPPON, T. (2006): "CEO Incentives and Earnings Management", *Journal of Financial Economics*, 80 (3), pp. 511-529.
- CARAMANIS, C.; LENNOX, C. (2008): "Audit Effort and Earnings Management", *Journal of Accounting and Economics*, 45 (1), pp. 116-138.
- CARCELLO, J.V.; NAGY, A.L. (2004): "Audit Firm Tenure and Fraudulent Financial Reporting", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23 (2), pp. 55-69.
- CHEN, H.; CHEN, Z.; LOBO, G.J.; WANG, Y. (2011): "Effects of Audit Quality on Earnings Management and Cost of Equity Capital: Evidence from China", *Contemporary Accounting Research*, 28 (3), pp. 892-925.
- CHO, C.H.; ROBERTS, R.W.; PATTEN, D.M. (2010): "The Language of US Corporate Environmental Disclosure", *Accounting, Organizations and Society*, 35 (4), pp. 431-443.
- CLARKSON, P.M. (2000): "Auditor Quality and the Accuracy of Management Earnings Forecasts", *Contemporary Accounting Research*, 17 (4), pp. 595-622.
- CLATWORTHY, M.; JONES, M. (2003): "Financial Reporting of Good News and Bad News: Evidence from Accounting Narratives", *Accounting & Business Research*, 33 (3), pp. 171-185.

- COHEN, J.; GAYNOR, L.M.; KRISHNAMOORTHY, G.; WRIGHT, A.M. (2007): "Auditor Communications with the Audit Committee and the Board of Directors: Policy Recommendations and Opportunities for Future Research", *Accounting Horizons*, 21 (2), pp. 165-178.
- COMISIÓN NACIONAL DEL MERCADO DE VALORES (2006): *Código unificado de buen gobierno de las sociedades cotizadas*. Madrid: CNMV.
- CORNETT, M.M.; MCNUTT, J.J.; TEHRANIAN, H. (2009): "Corporate Governance and Earnings Management at Large US Bank Holding Companies", *Journal of Corporate Finance*, 15, pp. 412-430.
- COURTIS, J.K. (1998): "Annual Report Readability Variability: Tests of the Obfuscation Hypothesis", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 11 (4), pp. 459-471.
- DAVIDSON, R.; GOODWIN-STEWART, J.; KENT, P. (2005): "Internal Governance Structures and Earnings Management", *Accounting and Finance*, 45 (2), pp. 241-267.
- DAVIS, A.K.; TAMA-SWETT, I. (2008): "Managers' Use of Pessimistic Tone Across Alternative Disclosure Outlets: Earnings Press Releases Versus MD&A", *Conference on Financial Economics and Accounting*. Austin, TX: University of Texas at Austin.
- DAVIS, L.R.; SOO, B.S.; TROMPETER, G.M. (2009): "Auditor Tenure and the Ability to Meet or Beat Earnings Forecasts", *Contemporary Accounting Research*, 26 (2), pp. 517-548.
- DEANGELO, L.E. (1981): "Auditor Size and Audit Quality", *Journal of Accounting and Economics*, 3 (3), pp. 183-199.
- DECHOW, P.M.; SLOAN, R.G.; SWEENEY, A.P. (1996): "Causes and Consequences of Earnings Manipulation: An Analysis of Firms Subject to Enforcement Actions by the SEC", *Contemporary Accounting Review*, 13 (1), pp. 1-36.
- DEMERS, E.; VEGA, C. (2010): *Soft Information in Earnings Announcements: News or Noise?* (Working Paper, 2010/33/AC). Fontainebleau: INSEAD.
- DUNN, K.A.; MAYHEW, B.W. (2004): "Audit Firm Industry Specialization and Client Disclosure Quality", *Review of Accounting Studies*, 9, pp. 35-58.
- ELZAHAR, H.; HUSSAINY, K. (2012): "Determinants of Narrative Risk Disclosures in UK Interim Reports", *The Journal of Risk Finance*, 13 (2), pp. 133-147.
- ENGELBERG, J. (2008): "Costly Information Processing: Evidence from Information Announcements" *AFA 2009 San Francisco Meetings Paper*. Stanford, CA: American Finance Association (AFA).
- ESPAÑA. JEFATURA DEL ESTADO (1988): Ley 24/1988, de 28 de julio, del Mercado de Valores (texto consolidado). *Boletín Oficial del Estado*, nº 181, de 29/07/88.
- ETTREDGE, M.; LI, C.; EMEIGH, E. (2011): *Fee Pressure and Audit Quality*. (Working Paper).
- FELDMAN, R.; GOVINDARAJ, S.; LIVNAT, J.; SEGAL, B. (2009): "Management's Tone Change, Post Earnings Announcement Drift and Accruals", *Review of Accounting Studies*, 15 (4), pp. 915-953.
- FINANCIAL REPORTING COUNCIL (2009): *Louder than Words, Principles and Actions for Making Corporate Reports Less Complex and More Relevant*. London: FRC.
- FRANCIS, J.; MAYDEW, E.; SPARKS, H. (1999): "The Role of Big 6 Auditors in the Credible Reporting of Accruals", *Auditing*, 18 (2), pp. 17-34.
- FRASER, I.A.M.; HENRY, W.M.; PIERPOINT, J.; COLLINS, W.M. (2010): *Meeting the Needs?: User Views on External Assurance and Management Commentary*. Edinburgh: The Institute of Chartered Accountants of Scotland (ICAS).
- FRAZIER, K.B.; INGRAM, R.W.; TENNYSON, B.M. (1984): "A Methodology for the Analysis of Narrative Accounting Disclosures", *Journal of Accounting Research*, 22 (1), pp. 318-331.
- GARCÍA MECA, E.; SÁNCHEZ BALLESTA, J.P. (2009): "Corporate Governance and Earnings Management: A Meta Analysis", *Corporate Governance: An International Review*, 17 (5), pp. 594-610.

- GARCÍA OSMA, B.; GUILLAMÓN SAORÍN, E. (2011): "Corporate Governance and Impression Management in Annual Releases", *Accounting, Organization and Society*, 36 (4-5), pp. 187-208.
- GHOSH, A.; MOON, D.C. (2005): "Auditor Tenure and Perceptions of Audit Quality", *The Accounting Review*, 80 (2), pp. 585-612.
- GIRDHARRY, K.; SIMONOVA, E.; LEFEBVRE, R. (2011): *MD&A-Counterpart to or Distraction from Financial Reporting*. Ottawa: Certified General Accountants Association of Canada.
- GOFFMAN, E. (1959): *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York, NY: Anchor.
- HABIB, A. (2012): "Non-Audit Service Fees and Financial Reporting Quality: A Meta-Analysis", *Abacus*, 48 (2), pp. 214-248.
- HARTNETT, N.A. (2006): "Management Disclosure Bias and Audit Services", *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 26 (4), pp. 369-390.
- HENRY, E. (2006): "Market Reaction to Verbal Components of Earnings Press Releases: Event Study Using a Predictive Algorithm", *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 3 (1), pp. 1-19.
- HENRY, E.; LEONE, A.J. (2009): *Measuring Qualitative Information in Capital Markets Research*. (Working Paper).
- HILDEBRANDT, H.W.; SNYDER, R.D. (1981): "The Pollyanna Hypothesis in Business Writing: Initial Results, Suggestions for Research", *Journal of Business Communication*, 18 (1), pp. 5-15.
- HOITASH, U.; HOITASH, R.; BÉDARD, J.C. (2009): "Corporate Governance and Internal Control Over Financial Reporting: A Comparison of Regulatory Regimes", *The Accounting Review*, 84 (3), pp. 839-867.
- HOSKIN, R.E.; HUGHES, J.S.; RICKS, W.E. (1986): "Evidence on the Incremental Information Content of Additional Firm Disclosures Made Concurrently with Earnings", *Journal of Accounting Research*, 24, pp. 1-32.
- INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS BOARD (2010): *IFRS Practice Statement-Management Commentary, A Framework for Presentation*. London: IASB.
- INTERNATIONAL AUDITING AND ASSURANCE STANDARDS BOARD (2012): *International Standard on Auditing (ISA) 720 (Revised), The Auditor's Responsibilities Relating to Other Information in Documents Containing or Accompanying Audited Financial Statement and the Auditor's Report Thereon*. London: IAASB.
- INTERNATIONAL ORGANIZATION OF SECURITIES COMMISSIONS (2003): *General Principles Regarding Disclosure of Management's Discussion and Analysis of Financial Condition and Results of Operations (IOSCO General Principles Regarding MD&A)*. Madrid: IOSCO.
- JENSEN, M.C.; MECKLING, H.W. (1976): "Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure", *Journal of Financial Economics*, 3 (4), pp. 305-360.
- JOHNSON, V.E.; KHURANA, I.K.; REYNOLDS, J.K. (2002): "Audit-Firms Tenure and the Quality of Financial Reports", *Contemporary Accounting Research*, 19 (4), pp. 637-660.
- JONES, M. (1996) "Readability of Annual Reports: Western Versus Asian Evidence – A Comment to Contextualize", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 9 (2), pp. 86-91.
- KARAMANOU, I.; VAFEAS, N. (2005): "The Association between Corporate Boards, Audit Committees, and Management Earnings Forecasts: An Empirical Analysis", *Journal of Accounting Research*, 43 (3), pp. 453-486.
- KLEIN, A. (2002): "Audit Committee, Board of Director Characteristics, and Earnings Management", *Journal of Accounting and Economics*, 33 (3), pp. 375-400.
- KOTHARI, S.; XU, L.; SHORT, J. (2009): "The Effect of Disclosures by Management, Analysts, and Business Press on Cost of Capital, Return Volatility, and Analyst Forecasts: A Study Using Content Analysis", *Accounting Review*, 84 (5), pp. 1639-1670.

- LANG, M.; LUNDHOLM, R. (2000): "Voluntary Disclosure and Equity Offerings: Reducing Information Asymmetry or Hying the Stock?", *Contemporary Accounting Research*, 17 (4), pp. 623-662.
- LI, F. (2010): "The Information Content of Forward-Looking Statements in Corporate Filings-A Naïve Bayesian Machine Learning Approach", *Journal of Accounting Research*, 48 (5), pp. 1049-1102.
- LI, J.; MANGENA, M.; PIKE, R. (2012): "The Effect of Audit Committee Characteristics on Intellectual Capital Disclosure", *The British Accounting Review*, 44 (2), pp. 98-110.
- LIN, J.; HWANG, M. (2010): "Audit Quality, Corporate Governance, and Earnings Management: A Meta-Analysis", *International Journal of Auditing*, 14 (1), pp. 55-77.
- LIN, J.; LI, J.; YANG, J. (2006): "The Effect of Audit Committee Performance on Earnings Quality", *Managerial Auditing Journal*, 21(9), pp. 921-933.
- MCCONOMY, B.J. (1998): "Bias and Accuracy of Management Earnings Forecasts: An Evaluation of the Impact of Auditing", *Contemporary Accounting Research*, 15 (2), pp. 167-195.
- MCMULLEN, D.A.; RAGHUNANDAN, K. (1996): "Enhancing Audit Committee Effectiveness", *Journal of Accountancy*, 182 (2), pp. 79-81.
- MERKL-DAVIES, D.M.; BRENNAN, N.M. (2007): "Discretionary Disclosure Strategies in Corporate Narratives: Incremental Information or Impression Management?", *Journal of Accounting Literature*, 26, pp. 116-194.
- MERKL-DAVIES, D.M.; BRENNAN, N.M.; MCLEAY, S.J. (2011): "Impression Management and Retrospective Sense-Making in Corporate Narratives: A Social Psychology Perspective", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 24 (3), pp. 315-344.
- MOCK, T.J.; BÉDARD, J.; CORAM, P.; DAVIS, S.; ESPAHBODI, R.; WARNE, R.C. (2012): "The Auditor's Reporting Model: Current Research Synthesis and Implications", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, (no prelo).
- MONTERREY, J.; SÁNCHEZ SEGURA, A. (2008): "Gobierno corporativo y calidad de la información contable: evidencia empírica española", *Revista de Contabilidad-Spanish Accounting Review*, 11 (1), pp. 67-100.
- MYERS, J.L.; MYERS, L.; OMER, T. (2003): "Exploring the Term of the Auditor-Client Relationship and the Quality of Earnings: A Case for Mandatory Rotation?", *The Accounting Review*, 78 (3), pp. 779-799.
- NEU, D.; WARSAME, H.; PEDWELL, K. (1998): "Managing Public Impressions: Environmental Disclosures in Annual Reports", *Accounting, Organizations and Society*, 23 (3), pp. 265-282.
- O'SULLIVAN, M.; PERCY, M.; STEWART, J. (2008): "Australian Evidence on Corporate Governance Attributes and their Association with Forward-Looking Information in the Annual Report", *Journal of Management and Governance*, 12 (1), pp. 5-35.
- PETRONI, K.; BEASLEY, M. (1996): "Errors in Accounting Estimates and their Relation to Audit Firm Type", *Journal of Accounting Research*, 34 (1), pp. 151-171.
- PUCHETA MARTÍNEZ, M.C.; DE FUENTES, C. (2007): "The Impact of Audit Committee Characteristics on the Enhancement of the Quality of Financial Reporting: An Empirical Study in the Spanish Context", *Corporate Governance: An International Review*, 15 (6), pp. 1394-1412.
- REICHEL, K.J.; WANG, D. (2010): "National and Office-Specific Measures of Auditor Industry Expertise and Effects on Audit Quality", *Journal of Accounting Research*, 48 (3), pp. 647-686.
- REVSINE, L. (1991): "The Selective Financial Misrepresentation Hypothesis", *Accounting Horizons*, 5 (4), pp. 16-27.
- ROYCHOWDHURY, S. (2006): "Earnings Management through Real Activities Manipulation", *Journal of Accounting and Economics*, 42 (3), pp. 335-370.

- RUIZ BARBADILLO, E.; GÓMEZ AGUILAR, N.; DE FUENTES BARBERÁ, C.; GARCÍA BENAÚ, M.A. (2004): "Audit Quality and the Going-Concern Decision-Making Process: Spanish Evidence", *European Accounting Review*, 13 (4), pp. 597-620.
- RUTHERFORD, B.A. (2005): "Genre Analysis of Corporate Annual Report Narratives", *Journal of Business Communication*, 42 (4), pp. 349-378.
- SADIQUE, S.; IN, F.; VEERARAGHAVAN, M. (2008): *Impact of Spin and Tone on Stock Returns and Volatility: Evidence from Firm-Issued Earnings Announcements and the Related Press Coverage*. (Working Paper).
- SMITH, M.; TAFFLER, R. (2000): "The Chairman's Statement: A Content Analysis of Discretionary Disclosures", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 13 (5), pp. 624-647.
- SYDSERFF, R.; WEETMAN, P. (2002): "Developments in Content Analysis: A Transitivity Index and DICTION Scores", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 15 (4), pp. 523-545.
- U.S. SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION (2003): *Final Rule: Disclosure in Management's Discussion and Analysis about Off-Balance Sheet Arrangements and Aggregate Contractual Obligations*. Washington D.C., WA: SEC.
- UANG, J.Y.; CITRON, D.B.; SUDARSANAM, S.; TAFFLER, R.J. (2006): "Management Going-Concern Disclosures: Impact of Corporate Governance and Auditor Reputation", *European Financial Management*, 12 (5), pp. 789-816.
- ZHANG, J.; TAYLOR, D. (2011): "Corporate Risk Disclosures: The Influence of Institutional Shareholders and the Audit Committee", *Proceedings of the Accounting & Finance Association of Australia and New Zealand (AFAANZ) Conference*. Carlton: Wright.